

N Class action 2020 A2
MH/SL/AS
825-2020

Brussel, 29 juni 2020

ADVIES

over

DE EVALUATIE VAN DE WETGEVING OVER HET COLLECTIEF HERSTEL

(goedgekeurd door het bureau op 16 juni 2020,
bekrachtigd door de algemene vergadering van de Hoge Raad op 29 juni 2020)

Op 16 maart 2020 heeft de Hoge Raad voor de Zelfstandigen en de KMO een vraag om input ontvangen met betrekking tot de evaluatie van de wetgeving betreffende de rechtsvordering tot collectief herstel.

Na raadpleging van de commissie Algemeen KMO-beleid heeft het bureau van de Hoge Raad op 16 juni 2020 onderstaand advies uitgebracht, dat werd bekrachtigd door de algemene vergadering van de Hoge Raad op 29 juni 2020.

1. VRAGENLIJST

U wordt uitgenodigd om de volgende vragen te beantwoorden (de antwoorden in de vorm van vrije tekst zijn niet gebonden aan een maximaal aantal tekens - maar ze moeten wel zo duidelijk en bondig mogelijk zijn - in het Frans, Nederlands of Duits:

1. Vragen over de ontvankelijkheidsvoorwaarden van de vordering

1.1. Wat vindt u van de selectie van mogelijke inbreuken die aanleiding kunnen geven tot een dergelijke vordering? Zie de artikelen XVII. 36, 1° en XVII. 37, WER.

1.1.1 Mogelijke niet-naleving door de onderneming van één van haar contractuele verplichtingen ten aanzien van de consument;

Commentaar:

De Hoge Raad heeft geen aanmerkingen met betrekking tot dit aspect (contractuele verplichtingen).

1.1.2 Mogelijke inbreuk door de onderneming op een van de Europese verordeningen of één van de wetten bedoeld in artikel XVII.37, WER, of van de uitvoeringsbesluiten ervan. Is deze lijst te uitgebreid of moet ze juist andere wetgeving bevatten en zo ja, welke?

NB : Er wordt momenteel onderhandeld over een Europese richtlijn. Deze richtlijn zal waarschijnlijk een uitgebreidere lijst van Europese instrumenten bevatten die het voorwerp van een collectieve vordering kunnen zijn.

Commentaar:

De Hoge Raad stelt vast dat in deze lijst voornamelijk reglementeringen zijn opgenomen die bepalingen bevatten ter bescherming van de consumentenrechten.

Gezien de uitbreiding van de mogelijkheid van de vordering tot collectief herstel naar de zelfstandigen en de kmo's die in 2018 tot stand kwam, pleit de Hoge Raad ervoor om in de lijst meer reglementeringen op te nemen die de rechten van ondernemingen garanderen. De Hoge Raad denkt dan bijvoorbeeld aan Boek X WER (Handelsagentuurovereenkomsten en precontractuele informatie in het kader van commerciële samenwerkingsovereenkomsten), aan de recente wet van 4 april 2019 met betrekking tot misbruiken van economische afhankelijkheid, enz.

Met betrekking tot de Europese richtlijn waar momenteel over wordt onderhandeld, vraagt de Hoge Raad dat er rekening zou worden gehouden met deze overwegingen.

1.2 Vindt u dat de vordering tot collectief herstel ten goede moet komen aan andere categorieën van personen dan consumenten en de K.M.O.'s in de zin van [Aanbeveling 2003/361/EG van de Europese Commissie betreffende de definitie van kleine, middelgrote en micro-ondernemingen](#)? Kan zij bijvoorbeeld worden uitgebreid tot alle ondernemingen in de zin van de nieuwe definitie van onderneming in het WER (artikel I.21, 8°, WER) of tot verenigingen die noch K.M.O.'s, noch consumenten zijn (bv. vereniging van mede-eigenaars,...)?

Neen.

Commentaar:

In 2018 werd het voordeel van de vordering tot collectief herstel uitgebreid naar de kmo's, zoals de Hoge Raad had gevraagd. De Hoge Raad meent namelijk dat de zelfstandigen en de kmo's net zoals de consumenten in een zwakke positie staan ten opzichte van de grote ondernemingen waarmee zij werken.

De belangrijkste elementen die naar voren werden gebracht in de Memorie van toelichting van de oorspronkelijke wet zijn "het gebrek aan kennis van zijn rechten en van de middelen van verhaal en de kosten verbonden aan een rechtsprocedure"¹. De Hoge Raad heeft erop gewezen dat de argumenten die werden aangevoerd om de uitwerking van een dergelijke procedure in het voordeel van de consumenten te verantwoorden ook gelden in hoofde van de zelfstandigen en de kmo's. Bijgevolg pleitte de Hoge Raad voor een uitbreiding naar deze categorie. Deze argumenten kunnen niet worden toegepast op alle ondernemingen. De Hoge Raad is dus geen voorstander van een nieuwe uitbreiding van het toepassingsgebied van de personen die gebruik kunnen maken van de vordering tot collectief herstel.

Zo ja, voor welke inbreuk(en) en welke categorie(ën) van personen?

/

1.3. Vindt u dat de mogelijkheid om een vordering tot collectief herstel in te stellen, open moet staan voor andere soorten inbreuken? Bijvoorbeeld milieu-inbreuken of buitencontractuele aansprakelijkheidsgeschillen;

Neen.

Zo ja , welke? Waarom?

De Hoge Raad meent dat de geschillen inzake buitencontractuele aansprakelijkheid niet in aanmerking moeten komen voor de vordering tot collectief herstel.

---

¹ Memorie van toelichting van 17 januari 2014 bij een wetsontwerp tot invoeging van titel 2 "Rechtsvordering tot collectief herstel" in boek XVII "Bijzondere gerechtelijke procedures" van het Wetboek van economisch recht en houdende invoeging van de definities eigen aan boek XVII in boek I van het Wetboek van economisch recht, p. 5 (Kamer DOC 53 3300/0010).

1.4. De vordering tot collectief herstel is voorbehouden aan de in artikel XVII.39, WER bedoelde vertegenwoordigers. Vindt u dat de categorieën van personen die gerechtigd zijn om vorderingen tot collectief herstel in te stellen, moeten worden gewijzigd.

Neen.

Commentaar:

De Hoge Raad stelt met tevredenheid vast dat de wetgever een aantal voorwaarden heeft opgelegd om groepsvertegenwoordiger te kunnen zijn. De verweerder bij een vordering tot collectief herstel is aldus zeker dat hij een ernstige gesprekspartner heeft die over een zekere expertise beschikt en met een zekere gematigdheid handelt.

De Hoge Raad is altijd van oordeel geweest dat de vertegenwoordigers waarborgen moeten bieden, bijvoorbeeld inzake duurzaamheid en financiële draagkracht, om de aangeklaagde ondernemingen toe te laten schadevergoeding te bekomen voor de schade geleden door de procedure. De criteria vermeld in artikel XVII.39 komen hieraan tegemoet.

De invoering van de organisaties die de belangen van de kmo's vertegenwoordigen in 2018 is een goede zaak.

1.5 Artikel XVII.39, 3°, WER machtigt de consumentenombudsdienst om op te treden als vertegenwoordiger van de consumentengroep. Deze machtiging geldt echter "enkel met het oog op het vertegenwoordigen van de groep in de fase van de onderhandeling van een akkoord tot collectief herstel overeenkomstig de artikelen XVII.45 tot XVII.51". Als de onderhandelingsfase mislukt, wordt door de rechter een andere vertegenwoordiger van de groep aangewezen. Indien niemand de hoedanigheid van groepsvertegenwoordiger aanvaardt, stelt de rechter de afsluiting van de procedure tot collectief herstel vast (art. XVII.40, par. 2-4, WER). Is de beperking van de interventie van de consumentenombudsdienst enkel met het oog op de onderhandelingsfase relevant? Zou u er voorstander van zijn om zijn missie als vertegenwoordiger van de groep uit te breiden tot de gehele procedure?

Commentaar:

De kosten van de procedure worden vaak naar voren gebracht als een obstakel voor het indienen of afronden van een vordering tot collectief herstel. De uitbreiding van de missie (met correcte modaliteiten/afbakening) zou dus een denkpiste kunnen zijn. De Hoge Raad kan een dergelijke uitbreiding echter enkel steunen indien de zelfstandigen en de kmo's ook van een gelijkaardige faciliteit kunnen genieten. Dit kan immers worden beschouwd als een interventie van de overheid in haar opdracht om de burgers te beschermen. Men moet dus elke vorm van discriminatie vermijden en dezelfde mogelijkheden bieden aan alle soorten begunstigden van de procedure.

1.6. Het beroep op een rechtsvordering tot collectief herstel moet doelmatiger worden geacht dan een rechtsvordering van gemeen recht om ontvankelijk te zijn (art. XVII.36, 3°, WER). Van de vijf rechterlijke uitspraken over de ontvankelijkheid, hebben er drie formeel betrekking op het criterium van de doelmatigheid. Over het algemeen worden het grote aantal potentieel benadeelden en de beperkte aard van de individuele vergoeding al dan niet in vergelijking met de kosten van een individuele procedure beschouwd als elementen die

de doelmatigheid rechtvaardigen. Ook wordt het verminderde risico op tegenstrijdige of inconsistente beslissingen genoemd, waardoor de rechtszekerheid wordt vergroot. Tot slot wordt het feit dat er één enkele procedure is in plaats van talrijke individuele procedures aangevoerd als argument om de doelmatigheid van de collectieve vordering te rechtvaardigen.

Heeft u problemen met het doelmatigheidscriterium? Denkt u dat de vordering tot collectief herstel werkelijk doelmatiger

Commentaar:

De criteria weerhouden in de beslissingen die betrekking hebben op de doelmatigheid zijn volgens de Hoge Raad goede criteria. De vordering tot collectief herstel beoogt immers het herstel van massaschade. Het gaat bijgevolg om verscheidene potentieel benadeelden. Uiteraard is de rechtszekerheid een element waar rekening mee moet worden gehouden. De beperkte aard van de individuele vergoeding is wellicht het meest doorslaggevende criterium. Het gaat immers om situaties die ongestraft zouden zijn gebleven indien er geen procedure tot collectief herstel had bestaan. De kosten van een individuele procedure om zijn rechten te doen gelden, zijn te groot in vergelijking met de schadevergoeding die kan worden verwacht. De benadeelden zullen in dergelijke gevallen dus geen rechtszaak aanspannen.

Gezien de uitbreiding van de mogelijkheid van de rechtsvordering tot collectief herstel naar de zelfstandigen en de kmo's meent de Hoge Raad dat het doelmatigheidscriterium ook de "angstfactor" moet omvatten die de kleine ondernemingen er vaak van weerhoudt bepaalde praktijken van hun sterkere medecontractanten aan te vechten uit vrees voor vergelding. Dit kan net worden opgevangen door het instellen van een rechtsvordering tot collectief herstel. Er dient in hoofde van de zelfstandigen en de kmo's ook rekening te worden gehouden met redenen van proceseconomische aard.

2. Vragen over het systeem van samenstelling van de groep

2.1. De wetgever laat de rechter beslissen of hij een opt-in systeem (met inclusie - artikel XVII. 38, § 1, 1°, b) en 2°, WER en § 1/1, 1°, b) en 2°, WER) dan wel een opt-out systeem (met exclusie - artikel XVII. 38, § 1, 1°, a) en § 1/1, 1°, a), WER) toepast. Denkt u dat deze bevoegdheid van de rechter om het systeem van samenstelling van de groep te bepalen, passend is in het kader van consumentengeschillen en geschillen tussen K.M.O.'s?

Neen.

Commentaar:

Zoals hij altijd heeft verdedigd, pleit de Hoge Raad voor het "opt-in"-systeem (inclusie), dat inhoudt dat de slachtoffers die wensen te genieten van de procedure tot collectief herstel zich kenbaar moeten maken en actief stappen in die richting moeten ondernemen. Hij meent dat die keuze de beste garantie biedt voor het evenwicht tussen de rechten en plichten van de partijen. In geval van "opt-out" (exclusie) is de uitgebrachte beslissing immers geldig voor alle slachtoffers van een gelijkaardig nadeel, behalve indien deze hebben aangegeven dat zij niet willen deelnemen aan de procedure. Deze techniek houdt het risico in dat personen door een beslissing worden gebonden zonder dit te weten. Behalve de

betrokkenheid van de aanvragers is een ander voordeel van het “opt-in”-systeem dat men de slachtoffers in een vroeg stadium kan identificeren, wat toelaat het nadeel te kwantificeren en er zich voor het einde van de procedure van te verzekeren dat de aangeklaagde onderneming over voldoende liquide middelen beschikt om de slachtoffers te vergoeden indien zij verantwoordelijk zou worden gesteld.

In haar aanbeveling van 11 juni 2013 over gemeenschappelijke beginselen voor mechanismen voor collectieve vorderingen tot staking en tot schadevergoeding in de lidstaten betreffende schendingen van aan het EU-recht ontleende rechten pleit de Europese Commissie er bovendien voor om gebruik te maken van het “opt-in”-systeem. In punt 21 van die aanbeveling vermeldt de Commissie: “De eisende partij wordt samengesteld op basis van de uitdrukkelijke instemming van de natuurlijke personen of rechtspersonen die aanvoeren te zijn benadeeld (“opt-in”-beginsel). Elke uitzondering op dit beginsel, bij wet of bij rechterlijke beslissing, moet naar behoren worden gemotiveerd met redenen die verband houden met een goede rechtsbedeling”.

2.2. Indien de vordering tot collectief herstel zou openstaan voor andere soorten geschillen (zie vraag 1.3), vindt u dan dat de bevoegdheid van de rechter om het systeem van samenstelling van de groep te bepalen moet worden aangepast?

Ja.

Commentaar:

Zoals aangegeven onder punt 2.1. meent de Hoge Raad dat het “opt-in”-systeem als enige moet worden gebruikt.

3. Vragen over het verloop van de procedure:

3.1. Artikel XVII.43, paragraaf 1, WER bepaalt dat de rechter binnen twee maanden na de neerlegging van het verzoekschrift (volledig of aangevuld) beslist over de ontvankelijkheid van de rechtsvordering tot collectief herstel. In de praktijk wordt deze termijn niet gerespecteerd?

3.1.1. Wat is volgens u de reden voor het niet naleven van deze termijn (bv. de termijn is te kort, het ontbreken van een sanctie maakt de termijn zinloos, ...)?

Commentaar:

De Hoge Raad heeft geen ervaring met dit soort rechtsvordering die hem in staat zou stellen een gefundeerde mening te formuleren.

3.1.2. Heeft u suggesties voor verbetering?

Commentaar:

/

3.2. De procedure tot collectief herstel wordt bekritiseerd vanwege de lange duur/de traagheid ervan. Hoe verklaart u deze situatie? Denkt u dat een procedure zoals een kort geding tot een snellere beslissing zou leiden?

Commentaar:

De Hoge Raad heeft geen ervaring met dit soort rechtsvordering die hem in staat zou stellen een gefundeerde mening te formuleren.

3.3. Is de vordering tot collectief herstel voldoende toegankelijk?

Commentaar:

De Hoge Raad meent dat de toegankelijkheid van de vordering tot collectief herstel wordt gewaarborgd en dit op evenwichtige wijze. Elke persoon die zich benadeeld acht en een verband (schade en nadeel) kan aantonen met de zaak die het voorwerp is van het verzoek tot collectief herstel, kan zich binnen een bepaalde termijn bij de rechtsvordering aansluiten. Er zijn ruime bekendmakingsmaatregelen voorzien om ervoor te zorgen dat eenieder correct wordt geïnformeerd.

3.4. De consumenten beschikken over een termijn die door de rechter in zijn ontvankelijkheidsbeslissing is vastgesteld om hun keuzerecht uit te oefenen : « *deze termijn mag niet korter zijn dan dertig dagen en niet langer dan drie maanden* » (artikel XVII. 43 § 2, 7°, WER). De consumenten oefenen dus hun keuzerecht uit zonder de inhoud van een eventueel akkoord tot collectief herstel of de beslissing ten gronde te kennen. Denkt u dat dit bijdraagt aan de goede werking van de procedure?

Ja.

Commentaar:

Volgens de Hoge Raad vormt dit mechanisme een soort waarborg, aangezien het toelaat om onrechtmatige en lichtzinnig opgestarte procedures te vermijden (waarbij gegokt wordt op het resultaat maar indien dit geen voldoening geeft, kan men zich herroepen) die schade toebrengen aan de reputatie van de onderneming. Bovendien beantwoordt deze methode aan de geest van de wet en meer bepaald aan het criterium van “doelmatigheid” uit de Memorie van toelichting van de oorspronkelijke wet, dat “de klemtoon legt op de optimalisatie (in hoofde van de consumenten of op het vlak van procedurele efficiëntie) van de ingezette middelen om tot een resultaat te komen”.

3.5. Het tussen de partijen overeengekomen akkoord tot collectief herstel moet door de rechter worden gehomologeerd overeenkomstig artikel XVII. 49, WER. In verschillende gevallen werden de consumenten vergoed. Al deze vergoedingen hebben echter "buiten" de homologatieprocedure plaatsgevonden. Denkt u dat de beoordelingsbevoegdheid van de rechter in dit verband nuttig / voldoende is?

Ja.

Commentaar:

De Hoge Raad meent dat de inhoud van artikel XVII. 49 WER goed doordacht is en dat de naleving ervan (onderzoek van de opgesomde elementen door de rechter) het evenwicht tussen de rechten en plichten van de partijen in het geding verzekert.

3.6. Verschillende bepalingen van boek XVII, WER, voorzien in bekendmakingsmaatregelen. Deze maatregelen hebben betrekking op de ontvankelijkheidsbeslissing, het akkoord tot collectief herstel en de beslissing ten gronde (artikel XVII. 43, § 2, 7°, 9° en § 3; 45, § 3, 12°; 54, § 1, 6°; 55, WER). Denkt u dat deze bekendmakingsmaatregelen voldoende informatie verschaffen aan de betrokken personen?

Ja.

Commentaar:

De bekendmakingsmaatregelen die momenteel worden voorzien, dekken een groot aantal kanalen en de aandachtige benadeelde wordt correct geïnformeerd. Er moet vermeden worden te veel media-aandacht te geven aan de bekendmaking van deze procedures om het imago van de onderneming niet bovenmatig aan te tasten en haar niet aan de schandpaal te nagelen, wat op termijn haar voortbestaan in gevaar kan brengen.

4. Een van de punten van kritiek op de vordering tot collectief herstel zijn de kosten van de procedure voor de vertegenwoordiger. Wat vindt u in het algemeen van de regels die van toepassing zijn op de betaling van kosten en vergoedingen voor de procedure in het kader van de vordering tot collectief herstel (met inbegrip van de kosten in verband met de bekendmakingsmaatregelen, maar met uitzondering van de vergoeding die verschuldigd is aan de vereffenaar)?

Commentaar:

De Hoge Raad is voorstander van het huidig systeem waarbij alle uitwassen van het Amerikaanse systeem worden vermeden.

De kosten zullen worden gedragen door de verliezende partij. Dit principe, dat de Hoge Raad steunt, laat toe om één van de voornaamste uitwassen van de “class action” op Amerikaanse wijze te vermijden. De wetgever heeft gewild dat de eiser zijn beslissing om in rechte op te treden afweegt: de groepsvertegenwoordiger waarvan de rechtsvordering tot collectief herstel onontvankelijk wordt verklaard of ten gronde wordt afgewezen, zal in overeenstemming met het gemeen recht (artikel 1017 e.v. van het Gerechtelijk Wetboek) de uitgaven en kosten moeten dragen, met inbegrip van de rechtsplegingsvergoeding voor de advocatenkosten die de verweerder heeft gemaakt, in de verhouding bepaald door de rechter die deze vergoeding op verzoek van de partijen kan aanpassen in toepassing van artikel 1022 van het Gerechtelijk Wetboek. De eiser neemt dus een financieel risico wanneer hij een rechtsvordering tot collectief herstel instelt, zodat hij er alle belang bij heeft op voorhand een goede afweging te maken. Dit vermijdt procedures die lichtzinnig of ten onrechte worden opgestart met het doel om de verweerder schade toe te brengen.

4.1. In het bijzonder wat betreft de kosten van de bekendmaking van de beslissing over de ontvankelijkheid van de vordering tot collectief herstel?

Commentaar:

De Hoge Raad verwijst naar het standpunt dat onder punt 4 werd uitgewerkt.

4.2. In het bijzonder wanneer een akkoord over het herstel wordt gesloten en gehomologeerd (zie artikel XVII.45, WER)?

Commentaar:

De Hoge Raad vindt dit systeem evenwichtig, want het maakt het voorwerp uit van een akkoord dat vervolgens wordt beoordeeld door de rechter die dit akkoord moet homologeren, behalve indien de maatregelen of schadevergoedingen manifest onredelijk zijn.

4.3. In het bijzonder wanneer een beslissing ten gronde is genomen?

Commentaar:

De Hoge Raad meent dat het systeem evenwichtig is en de nodige bakens bevat.

4.4. Welke verbeteringen kunnen worden overwogen?

Commentaar:

Er moet worden vastgesteld dat de kosten van een dergelijke procedure snel kunnen oplopen. Dit aspect vormt voor een organisatie soms een belemmering om de collectieve belangen van de groep die zij vertegenwoordigt te proberen verdedigen. Men zou een (bescheiden) bijdrage van de partijen die bij de rechtsvordering betrokken willen zijn, kunnen overwegen (wat mogelijk is met het opt-in-mechanisme dat door de Hoge Raad wordt aanbevolen).

5. Boek XVII, WER, bevat geen enkele bepaling over de financiering van de procedure tot collectief herstel door een derde partij (particulier of publiek). De Europese richtlijn waarover wordt onderhandeld, zou in dit verband in bepaalde maatregelen kunnen voorzien. Vindt u dat er specifieke bepalingen over dit onderwerp moeten worden ingevoerd?

Neen.

Commentaar:

De Hoge Raad meent dat de huidige wet op dit gebied een goed uitgebalanceerd mechanisme voorziet, dat de rechtszekerheid en de financiële zekerheid van alle betrokkenen bij de vordering tot collectief herstel verzekert. Gezien de extra controles (belangenconflict, voldoende financiële middelen enz.) die door de rechter zouden moeten worden uitgevoerd, vreest hij dat het invoeren van bepalingen over de financiering door een derde partij bovendien zou leiden tot een vertraging van de procedure. Daarnaast dient men aandachtig te zijn bij de tussenkomst van een private derde partij, deze zal vaak niet tussenkomen met een zuiver onbaatzuchtig doel. Men dient zich dan af te vragen waar haar belangen liggen en hier komt men dichterbij in de buurt van de uitwassen van de “class action” op Amerikaanse wijze, die de Belgische wetgever correct had weten te vermijden. De tussenkomst van een publieke derde partij kan worden overwogen, bijvoorbeeld door de rol van de Consumentenombudsdienst en van een gelijkgestelde instantie voor de verdediging van de belangen van de zelfstandigen en kmo's (zoals vermeld onder punt 1.5) uit te breiden. Wanneer het gaat om overheidsinstellingen zouden de bovenvermelde bezorgdheden en vertragingen niet van toepassing moeten zijn.

6. Tot op heden werden in België negen vorderingen tot collectief herstel ingesteld (acht door Test-Aankoop en één door de Consumentenombudsdienst). Er werd geen enkel akkoord gehomologeerd. Sommige vorderingen hebben echter geleid tot een schadevergoeding voor de consument. Hoe verklaart u deze situatie?

Commentaar:

De Hoge Raad heeft geen ervaring met dit soort rechtsvordering die hem in staat zou stellen een voldoende gefundeerde mening te formuleren.

Men zou kunnen aannemen dat de lange duur van de procedure of de vrees voor de kosten verbonden aan de rechtsplegingsvergoedingen de partijen ertoe aanzetten een minnelijke schikking te treffen die sneller wordt afgewikkeld.

7. Als u nog andere opmerkingen heeft, kunt u die hieronder maken:

Commentaar:

/
